

STAĻINA VADĪBĀ uz komunisma uzvaru!

- Balsoju par Staļinu, par mieru, par dzīvi, par laimi virs zemes!
- Staļins — mūsu laime, mūsu prieks, mūsu gaišās nākotnes pārliecība!
- Slava lielajam Staļinam!

Tie ir vadonim veltīti kvēli un milas pārplīni vārdi, vienkārši un patiesīgi, kas nāk no sirds. Viņus rakstījuši padomju patrioti, kuri svētdienā, septiņpadsmitajā decembrī, bija ieradušies pie vēlēšanu urnām, lai nobalsotu par saviem vietējo varas orgānu — vietējo darba ļaužu deputātu Padomju — deputātu kandidātiem. Šie vārdi rakstīti uz vēlēšanu biļeteniem apgabalā, kurā par deputātu Maskavas pilsētas Padomei balotējās lielais vadonis un gudrais skolotājs — Josifs Visarionovičs Staļins.

— Slava lielajam Staļinam!

Staļina vārds, tūkstošreiz atkārtots, šajā dienā bija uz to ļaužu miljonu lūpām un apziņā, kuri lerādās uz vietējo Padomju deputātu vēlēšanām Krievijas Federācijas pilsētās un ciemos, Ukrainas, Baltkrievijas, Kazachijas, Gruzijas, Lietuvas, Latvijas, Igaunijas un Kareļu-Somu savienotajās republikās. Ar šo vārdu sirdīs izpildīja savu pilsoņa pienākumu visi vēletāji — strādnieki un kolchoznieki, kalpotāji un zinātnieki, literatūras un mākslas darbinieki. Šis vārds skan kā diženuma simbols mūsu Dzimtenei, kura lielā Staļina vadībā droši soļo uz komunisma uzvaru.

Visās savienotajās republikās, kur vēlēšanas noritēja septiņpadsmitajā decembrī, tās izpaudās jaunā varenā padomju sabiedrības vienotības demonstrācijā, visas padomju tautas saliedētībā ap boļševiku partiju un padomju valdību, ap lielo Staļinu. Jau pirmie ziņojumi, kas nāk no Maskavas, Leningradas, Kijivas, Mīnēkas, Alma-Atas, Tbilisi, Viņņas, Rīgas, Petrozavodskas un citu pilsētu vēlēšanu apgabaliem un iecirkņiem, spilgti liecina par milzīgo patriotisko pacilātību, kāda šajā dienā valdīja visur, par nesatricināmā komunistu un bezpartejisko bloka jaunu uzvaru vietējo Padomju vēlēšanās. Ar īpašu prieku visa padomju tauta uzņem veltīti par vēletāju lielo vienprātību apgabalos, kur balotējās biedrs Staļins. Biedrs Staļins vienbalsīgi izvēlēts par deputātu Maskavas, Leningradas un citu apgabalu un pilsētu Padomēs.

Par biedru Staļinu šajā dienā balsoja visi vēletāji, visi padomju cilvēki, lai arī kādā mūsu zemes malā tie atradās. Atdodot savu balsi par strādnieku, par kolchoznieku vai par padomju inteligences pārstāvi, kas bija izvirzīts par deputātu kandidātu, viņi balsoja par Staļinu, tādēļ ka viņš noveda mūsu zemi pie socialisma uzvaras, pie plašas, līdz galam izturētas socialistiskās demokrātijas triumfa, kura nodrošina visiem darba cilvēkiem kapitalisma apstākļos neplēderzētas un neiespējamās pilsoņu tiesības, iespēju pilnā mērā būt par savas valsts pilnīgsaimniekiem, savu liktena, savas laimes radītājiem. Balsojot par saviem vietējo Padomju deputātu kandidātiem, visi padomju ļaudis, kā viens cilvēks, balsoja par gudro boļševiku partijas un padomju varas stalinisko iekšējo un ārējo politiku, par stalinisko tautu draudzību, par Staļina ģenija apgaismoto nesatricināmo padomju sabiedrības morālī politisko vienotību, par jaunām, Staļina izstrādātos plānos paredzētām uzvarām visos saimniecības un kultūras celtniecības novados. Balsojot par saviem vietējo Padomju deputātu kandidātiem, visi padomju ļaudis vienprātīgi balsoja par gudro, visas cilvēces ilgām un cerībām atbilstošu, stalinisko miera politiku, par drīzu tautas demokrātijas un socialisma uzvaru visās zemeslodes malās.

Valsts varas orgānu vēlēšanu dienas mūsu zemē kļuvas par tautas svētku dienām. Kā lieli svētki noritēja vēlēšanas arī septiņpadsmitajā decembrī. Kā uz lieliem svētkiem sagatavojušies darba ļaudis Uzbekistānā, Azerbaidžānā, Moldāvijā, Kirgizijā, Tadžikijā, Armenijā un Turkmēnijā, kur vietējo Padomju deputātu vēlēšanas notiek šodien, divdesmit ceturtajā decembrī. Visā padomju zemē sākusies gatavošanās savienoto un autonomo republiku Augstāko Padomju vēlēšanām, kuras notiks 1951. gada astoņpadsmitajā un divdesmit piektajā februārī. Varas orgānu vēlēšanu mūsu zemē ir visas tautas svētki tāpēc, ka tās ir patiesām brīvības un patiesām demokrātiskās vēlēšanas, kurām līdzīgas nav pazīnusi pasaules vēsture.

«Tādas brīvības un patiesi demokrātiskās vēlēšanas, — saka biedrs Staļins, — varēja rasties tikai uz socialistiskās iekārtas uzvaras pamatiem, tikai uz tā pamata, ka pie mums socialisms ne vienkārši tiek celts, bet ir jau kļuvis par dzīves veidu, par tautas ikdienas dzīves veidu.»

Gatavošanās Augstāko Padomju vēlēšanām savienotajās un autonomajās republikās sākas jauna politiska un ražošanas darba pacelšana apstākļos, kuru mūsu zemē, mūsu tautā izsauca vietējo Padomju vēlēšanu organizēšanas kampaņa. Tagad uzdevums ir nostiprināt un vērst plašumā šo pacelumu, vēl vairāk paātrināt virzīšanos uz priekšu visu lielo darbu, visas komunistiskās celtniecības frontē.

Padomju socialistiskā demokrācija ir visu mūsu uzvaru varenais spēka avots. Pirms četrpadsmit gadiem ziņojumā par PSR Savienības Konstitūcijas projektu Josifs Visarionovičs Staļins sacīja: «Noietā cīņu un trūkumu ceļa rezultātā patīkami un prieks, ka mums ir sava Konstitūcija, kas traktē mūsu uzvaras augļus. Patīkami un prieks zināt, par ko mūsu cilvēki cīnījies un kā viņi panākuši vispasaules vēsturisko uzvaru. Patīkami un prieks zināt, ka mūsu cilvēku asinis, kas lījušas strauvēnēm, nav bijušas veltīgas, ka tās devušas savus rezultātus. Tas garīgi apbruņo mūsu strādnieku šķiru, mūsu zemniecību, mūsu darba inteligenci. Tas virza uz priekšu un dod likumīga lepnuma sajūtu. Tas nostiprina ticību saviem spēkiem un mobilizē uz jaunu cīņu komunisma jaunu uzvaru iekarošanai.»

Lielas ir uzvaras, kuras izcīnījuši mūsu tauta kopš gadiem, kas pagājuši no tā laika, kad tika sacīti šie vārdi. Padomju Savienība, kļuvusi neredzēti spēcīga to sasniegumu rezultātā, kurus deva pirmkārt staliniskās piecādes, ar uzvarām vainagoja karu pret hitlerišu fašistiskajiem iebrucējiem un japāņu militaristiem, bet tagad, veiksmīgi sadziedējusi brūces, kuras mūsu saimniecībai elrta jenaidnieks, turpina savu uzvaras gājienu uz priekšu, uz komunismu. Visas mūsu Dzimtenes uzvaras ir boļševiku partijas — padomju sabiedrības vadotā un virzotā spēka — titaniskās darbības rezultāts. Visas mūsu Dzimtenes uzvaras ir gudrās staliniskās vadības, stalinisko ideju mobilizējošā un organizējošā spēka rezultāts. Tādēļ šajās, mūsu zemei ievērojamajās padomju demokrātijas jauna triumfa dienās, visa padomju tauta ar jaunu spēku, pilna milas dedzīgi atkārtā vārdus, ar kuriem pirmā gada, J. V. Staļina dzimšanas septiņpadsmitajā gadadienā, pie viņa, lielā vadona un skolotāja, Lēpina nemirstīgās lietas turpinātāja, griezās boļševiku partijas Centralā Komiteja un PSR Savienības Ministru Padome.

«Staļina vārds ir patš dārgākais mūsu tautai, vienkāršajiem cilvēkiem visā pasaulē. Staļina vārds ir komunisma tuvs uzvaras simbols. Padomju cilvēki un miljoniem darba ļaužu visā pasaulē dedzīgi mīl tevi — Lielais Staļin!»

Ir liela laime dzīvot un strādāt mūsu padomju zemē, piederēt pie Lēpina-Staļina partijās, pie varonīgās padomju cilvēku paaudzes, kura Staļina laikmetā, Staļina vadībā cīnās par komunisma uzvaru.

Sirsniģi novēlam tev, mūsu skolotāj un vadonī, mūsu labākais draugs un cīņas biedri, ilgu mūžu un ražīgu darbu boļševiku partijām un padomju tautas labā, par laimi visas pasaules darba ļaudīm.»

Tur, kur Staļins — tur uzvara. Ar Staļinu — uz priekšu, uz komunismu!

(No laikraksta «Sovetskoje Iskustvo»)

1950. gada Vissavienības mākslas izstādes atklāšana

20. decembrī Maskavā, Valsts Tretjākova galerijā, atklāta 1950. gada Vissavienības mākslas izstāde. Atklāšanā bija klāt ievērojami mākslas darbinieki, zinātnieki, Maskavas uzņēmumu stacionārieši, kā arī vairāku Maskavā akreditētu vēstniecību un misiju vadītāji.

PSRS Ministru Padomes Mākslas lietu pārvaldes priekšsēdētāja vietnieks N. Bepalovs šā ievadrunā atzīmēja, ka šī izstāde rāda padomju mākslinieku darba sasniegumus šajā gadā un spilgti ilūstrē viņu augšanu.

Darbinieku un eksponēto darbu skaits zinā šajā gadā izstāde pārsniedz visas iepriekšējās.

Galerijas zālēs redzams ap tūkstoš labāko darbu, ko darinājuši 700 mākslinieku no visām savienotajām republikām.

Daudzi glezniecības, skulptūras un

grafikas darbi veltīti mūsdienu padomju īstenībai. Tie atklāj mūsu zemes daudzveidīgo un bagāto dzīvi, rāda padomju cilvēku tēlus un viņu varonīgos darbus.

Centralo vietu ekspozīcijās ieņem darbi, kas veltīti boļševiku partijas un padomju valsts dibinātājam V. I. Lēpina un J. V. Staļina dzīvei un revolūcionarajai darbībai.

Šajā gadā izstāde iezējas ar to, ka tajā plaši piedalās talantīgie jaunie mākslinieki. Jaunie gleznotāji parādījuši savas spējas tēla formata, audēklās, kas darināti kopā ar vecākās paaudzes meistariem, kā arī patstāvīgos darbos.

1950. gada mākslas izstāde ir isti padomju kultūras svētki. Šī izstāde liecina par mākslinieku meistarības augšupeju, par viņu kvēlo mīlestību un uzticību mūsu lielajai socialistiskajai Dzimtenei.

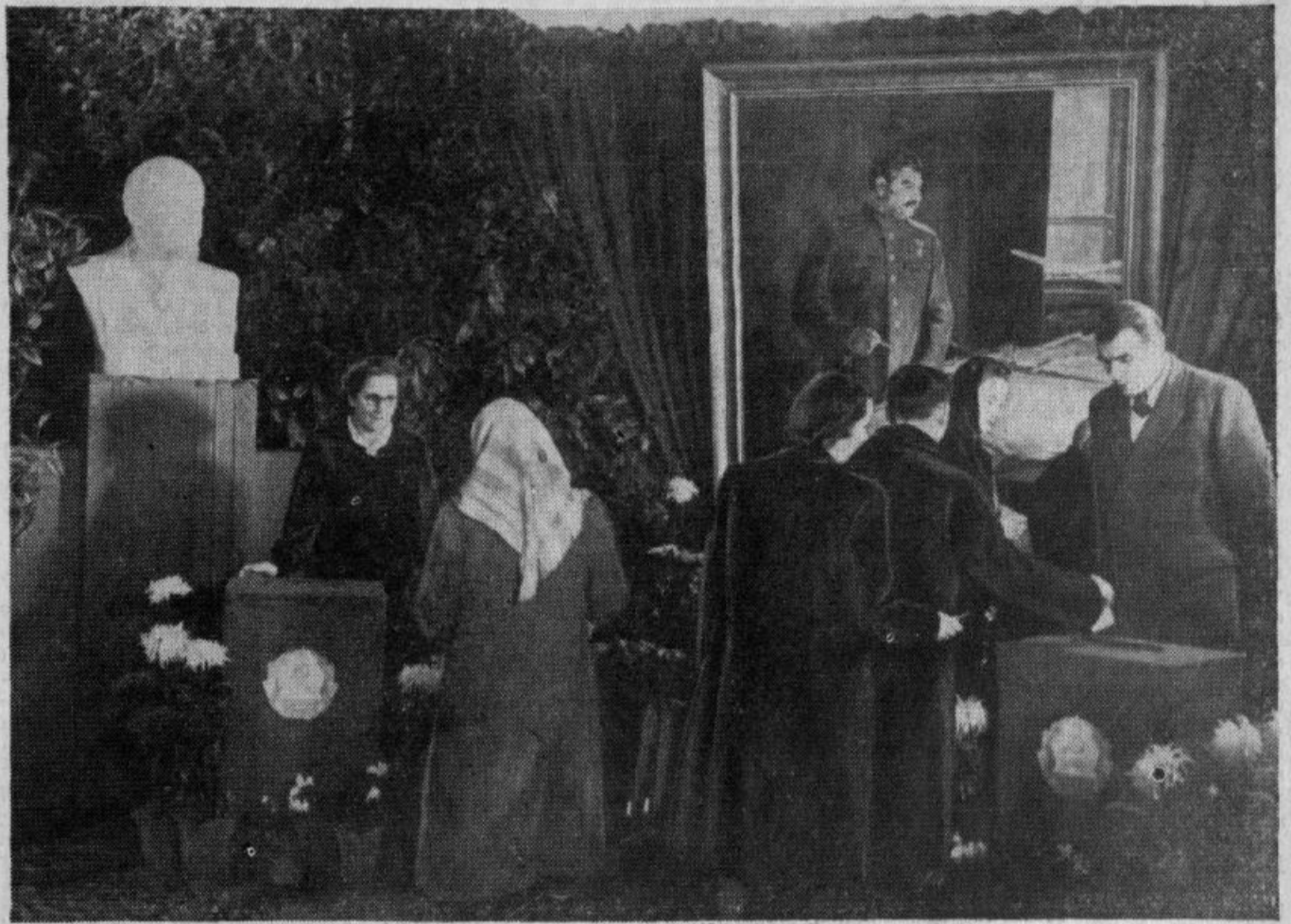
Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1950. G.

24. DECEMBRĪ

Nr. 52 (310)

Rīgas pilsētas Staļina rajona 8. vēlēšanu iecirknī balso par darba ļaužu vadonī J. V. Staļinu

B. Tīkusa uzņ.

Rīgas pilsētas darba ļaužu deputātu padomes Pilsētas vēlēšanu komisijas ZIŅOJUMS

par Rīgas pilsētas darba ļaužu deputātu padomes 1950. gada 17. decembra vēlēšanu rezultātiem

Pilsētas vēlēšanu komisija paziņo galīgos datus par Rīgas pilsētas darba ļaužu deputātu padomes 1950. gada 17. decembra vēlēšanu rezultātiem.

1950. gada 18. decembrī ap pulksten 8 ritā Rīgas pilsētas vēlēšanu komisija saņēma no apgabala vēlēšanu komisijām uz visu iecirkņu vēlēšanu komisiju datu pamata sastādītās ziņas par Rīgas pilsētas darba ļaužu deputātu padomes vēlēšanu rezultātiem.

Pēc datiem, kas saņemti no visām iecirkņu vēlēšanu komisijām, Rīgas pilsētas padomes deputātu vēlēšanās piedalījās 99,93 procenti no visiem reģistrētajiem vēletājiem.

Visos — 321 vēlēšanu apgabalā par komunistu un bezpartejisko bloka kandidātiem balsoja 99,93 procenti no visiem vēletājiem, kas piedalījušies balsošanā. Pret deputātu kandidātiem balsoja 0,07 procenti no visiem vēletājiem.

Pamatojoties uz „Nolikuma par Latvijas PSR rajonu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciematu un ciemu darba ļaužu deputātu padomju vēlēšanām” 89. pantu, par nederīgiem atzīti 25 biļeteni.

Pamatojoties uz „Nolikuma par Latvijas PSR rajonu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciematu un ciemu darba ļaužu deputātu padomju vēlēšanām” 36. pantu, Rīgas pilsētas vēlēšanu komisija, izskatījuši materiālus par katru vēlēšanu apgabalu, reģistrēja Rīgas pilsētas padomē ievēlētos deputātus visos — 321 Rīgas pilsētas vēlēšanu apgabalā.

Visi ievēlētie deputāti ir komunistu un bezpartejisko bloka kandidāti.

Rīgas pilsētas darba ļaužu deputātu padomes Pilsētas vēlēšanu komisija

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija

DEKRETS

Par Centralās vēlēšanu komisijas sastāva apstiprināšanu Latvijas PSR Augstākās Padomes vēlēšanām

Pamatojoties uz „Nolikuma par Latvijas PSR Augstākās Padomes vēlēšanām” 35. un 36. p. p., apstiprināt Centralo vēlēšanu komisiju Latvijas PSR Augstākās Padomes vēlēšanām šādā darba ļaužu sabiedrisko organizāciju un biedrību pārstāvju sastāvā: Centralās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs Arvīds Jāņa d. Peļše — no Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas kolektīva,

Centralās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja vietnieks Jānis Jāņa d. Jurgens — no Latvijas Valsts universitātes profesoru un mācības spēku sastāva un studentiem,

Centralās vēlēšanu komisijas sekretars Kārlis Jēkaba d. Voltmans — no Latvijas Republikāniskās arodbiedrību padomes.

Centralās vēlēšanu komisijas locekļi:

Olga Michaila m. Degteva — no Latvijas Republikāniskās Politisko zināšanu un zināšanu popularizēšanas biedrības,

Jānis Jēkaba d. Zutis — no Augstākās zinātnisko iestāžu darbinieku arodbiedrības Republikāniskās komitejas,

Anna Anša m. Kalniņa — no Jelgavas rajona kolchoza „Plēsums” kolchozniekiem un kolchozniecēm, Edgars Mārtiņa d. Kauliņš — no Ogres rajona kolchoza „Lāčplēsis” kolchozniekiem un kolchozniecēm, Ivans Andreja d. Krūmiņš — no Dobeles rajona komunistiskās organizācijas,

Vilis Kārļa d. Krūmiņš — no Latvijas Lēpina Komunistiskās Jaunatnes Savienības,

Pēteris Afanasija d. Lapkins — no Armijas veicināšanas brīvprātīgās biedrības (DOSARM) Latvijas Republikāniskās komitejas,

Eleonora Johana m. Puķudruva — no Izglītības darbinieku arodbiedrības Republikāniskās komitejas, Zanis Kārļa d. Folmanis — no Latvijas Padomju rakstnieku savienības,

Jānis Jāņa d. Himpelis — no Rīgas elektrotehniskās rūpnīcas „VEF” strādniekiem, kalpotājiem un inženiertehniskajiem darbiniekiem,

Polina Jakova m. Čukļina — no Rīgas pilsētas komunistiskās organizācijas,

Vilma Kristapa m. Else — no Medicīnas darbinieku arodbiedrības Republikāniskās komitejas.

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Priekšsēdētājs A. Kirhenšte
Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Sekretars K. Ga

Rīgā, 1950. gada 21. decembrī

No dzirksteles līdz liesmai

(Ļēniskās „Iskras” iznākšanas 50. gadadiena)

EVALDS SOKOLS

Pirms 50 gadiem — 1900. gada 11. (24.) decembrī Leļņeigā iznāca lielā Ļēnina nodibinātās pirmās Viskrievijas nelegālās revolucionārās marķsisu avīzes „Iskra” („Dzirkstele”) pirmās numurs. Turpmākie „Iskras” numuri iznāca Minchenē, no 1902. gada aprīlī — Londonā un no 1903. gada pavasarī — Zenevā.

Ļēnins bija „Iskras” organizators, visa redakcijas darba iedvesmotājs un vadītājs, jaunā laikraksta dvēsele. Pēterburgā, Maskavā un citās Krievijas pilsētās tika nodibinātas KSDSP Ļēnina „Iskras” virziena grupas un komitejas. Aizkaukaziā par „Iskras” idejām cīnījās Staļina organizētā un vadītā „Brdzola” („Cīņa, 1901.—1903.) — Grūzijas revolucionārās socialdemokrātiskās orgāns, kas pēc „Iskras” bija labākā marķsisiskā avīze Krievijā. Arī Rīgā 1901. gadā V. Poliševičs nodibināja „Iskras” grupu (kas vēlāk izveidojās par KSDSP Rīgas Komiteju). Šī grupa organizēja „Iskras” nelegālo transportu no ārzemēm un izplatīja „Iskras” un žurnālu „Zarja” Latvijā.

Ļēnins „Iskras” vadīja līdz tās 51. numura iznākšanai. Kopš 52. numura tā nebija vairs Ļēniskā „Iskra” — tā nokļuva meļņeviku rokās un zaudēja savu revolucionāro raksturu.

Jau 1895. gadā Ļēnins izveidoja Pēterburgas „Cīņas” savienību par strādnieku šķiras atbrīvošanu, kas nodarbojās ar masu agitāciju strādnieku šķirā un vadīja masu streikus. Šai jaunajā laikā posmā, pārejot no marķsisu pulciņiem uz masu agitāciju strādnieku vidū, savienojot marķsismu ar strādnieku kustību, bija ārkārtīgi nepieciešams īsts centralizētas strādnieku partijas domu izteicējs, kas pārvarētu pulciņu savrupību un savrocību, cīnītos pret idejisko sajukumu un oportunistisko „ekonomisma” virzību strādnieku kustībā, kas apbrūnotu masas ar revolucionāro marķsismu, kas palīdzētu pareizi izprast politiskās cīņas uzdevumus, sagatavotu Krievijas socialdemokrātiskās strādnieku partijas nodibināšanu.

1898. gadā notika KSDSP I kongress, tomēr patiesībā marķsisiskā socialdemokrātiskā partija vēl nebija radīta, jo kongresam neizdevās organizatoriski apvienot un saistīt atsevišķos pulciņus un vietējās organizācijas. Tā darba trūka vienotās-līnijas un vadības un viena centra nebija partijas programmas un statūti.

Lūk, ko raksta par to VK(b) Partijas Isais vēstures kurss:

„1900. gada sākumā Ļēnins un citi „Cīņas savienības” biedri atgriezās no Sibīrijas trimdas Krievijā. Ļēnins bija nodomājis izdot lielu Viskrievijas nelegālu marķsisistisku avīzi. Daudzīe šķīte marķsisistiskie pulciņi un organizācijas, kas pastāvēja jau Krievijā, nebija vēl savā starpā saistīti. Sajā laikā, kad, kā izstacijas biedrs Staļins, „savrocība (kustarnīcestvo) un noslēgšanās pulciņos sagandēja partiju no augšas līdz apakšai, kad idejiskās sajukums bija partijas iekšējās dzīves raksturīga pazīme”, Viskrievijas nelegālās avīzes radīšana bija krievu revolucionāro marķsisistisku pamata uzdevums. Tikai šāda avīze varēja savstarpēji saistīt izkliedētās marķsisistiskās organizācijas un sagatavot īstas partijas radīšanu.

Bet tādu avīzi policijas vajāšanu dēļ nebija iespējams organizēt cariskajā Krievijā. Pēc mēneša vai diviem cara valdības sniegti avīzi būtu izsekojuši un iznīcinājuši. Tāpēc Ļēnins nolēma to izdot ārzemēs.”

Sagatavojot līdz pēdējam sīkumam „Iskras” izdošanu, organizējot tās korespondentus un izplatītājus, nodibinot daudzās pilsētās saites ar vietējiem socialdemokrātiem, lai iegūtu to atbalstu cīņā pret „ekonomistiem”, par partiju, V. I. Ļēnins 1900. gada pavasarī apmeklēja arī Rīgu, kur noturēja apspriedi ar toreizējiem Rīgas socialdemokrātiskās organizācijas vadītājiem. Šī apspriede ir neizmirstams notikums Latvijā. Komunistsiskās (bolševiku) partijas vēsturē, un tam bija liela nozīme ne tik vien turpmāk „Iskras” transportēšanā uz Krieviju kas notika gan caur Ļēņeigā, gan caur vairākām citām ostām, bet vispār Latvijās socialdemokrātiskā organizācija attīstībā, kas kopš šīs apspriedes bija ciešā organizatoriskā saistībā ar Ļēnisko „Iskras”. Tam bija izšķirēja loma Latvijās revolucionārās kustības, revolucionārās publicistikas un literatūras liktenos.

Aizbraucis ārzemēs, Ļēnins tūlīt norunāja ar „Darba atbrīvošanas grupu” — Pļechanovu, Akseļrodu un V. Zaslūču — par „Iskras” izdošanu. Šī darba plānu visos sīkumos izstrādājis Ļēnins. Gandrīz visi vadošie raksti pirmajos „Iskras” numuros ir Ļēnina rakstīti.

1901. gada janvārī sākumā Krievijas socialdemokrātiskie pulciņi un vietējās organizācijas sapēma ilgi gaidīto pirmo „Iskras” numuru. Neliela, plāna papīra lapina. Sīks, bet skaidrs iespaidums. Skaidra un kvēla ikvienā doma,

ikviens aicinājums cīņā. Zem avīzes nosaukuma zīmīgais epigrafs: „No dzirksteles iedegsies liesma”. Šie vārdi nemi no dzejnieka dekabrīsta Odojevskā dzejoļa, ar kuru viņš atbildēja uz Puškina dekabrīstiem veltīto dzejoļu.

Ļēnina asais pravieša skats, cauri drūmā reakcijas laika tumsai redzot jaunās izcīnāmās dzīves gaļās perspektīvas un saulainos apvārsņus, marķsisma-ļēnismā iedējis ietvēra visu to labāko, kas bija iepriekšējā Krievijas atbrīvošanās kustībā un ar to saistītā publicistikā un literatūrā. „Iskra” turpināja iepriekšējās demokrātiskās un revolucionārās kustības tradīcijas. Ļēnins uzskatīja, ka Krievijas strādnieku preses vēsture nesaraunājami saistīta ar šīs kustības vēsturi. „Iskras” pirmā numura ievadrakstā lasām: „Mūsu priekšā visā savā varenībā stāv ienaidnieka cietoksnis, no kurienes uz mums birst granātu un ložu kruša, kas pamem mūsu labākos cīnītājus. Mums šīs cietoksnis jāņem, un mēs to ienemsim, ja visus mūsu proleteriāta spēkus savienosim ar visiem krievu revolucionāru spēkiem vienā partijā uz kuru tieksies viss, kas vien Krievijā ir dzīvs un godīgs. Un tikai tad piepildīsies krievu revolucionārā strādnieka Pētera Aleksejeva lielais pravietojums: „Pacelsies miljonu darba ļaužu muskulainā roka, un despotisma jūgs, ko sarga zaudatu durklī, sagrūs plīšos.”

Milzīgo, strādnieku kustību apverošo un virzošo spēku „Iskra” deva marķsisma-ļēnismā idejas. Sargājot un izkopjot Krievijas atbrīvošanās kustības un progresīvās publicistikas un literatūras labākās tradīcijas, „Iskra” radīja jaunas, principiāli atšķirīgas no visās iepriekšējās preses un literatūras, tradīcijas un principus: konsekventa, nedalāma principiālitāti un augsto idejiskumu visos strādnieku kustības pasākumos, nesaraunājamo teorijas un prakses vienotību, dzīlo partējiskumu, kaujniecisko, uzbrūkošo cīņas sparū, prasmi operatīvi izvest līdz galam ikvienu darbu, pastāvīgo saistību ar plašām masām, to līdzdalību partijas presē un literatūrā. „Iskra” izveidoja visas šīs cildenās jauna tipa preses īpašības, kļuva par paravēni visai turpmākajai partijas presē un literatūrā.

Šīs atšķirīgās bolševistiskās preses īpašības atklāja un izkopa Ļēnins un Staļins. Laikraksts, kā to saka Ļēnins savā klasiskajā apzīmējumā, ir ne tikai kolektīvs propagandists un agitators, bet arī kolektīvs organizators. Līekot pamatus bolševistiskajai partijai, Ļēnins un Staļins nenogurstoši pielietoja presi kā spēcīgu idejisku un organizatorisku ieroci.

Ļēnina „Iskra”, Staļina „Brdzola” un citi bolševistiskie preses organi bija partijas varenākās masu ideoloģiskās audzināšanas līdzekļi. „Iskra” izstrādāja, noskaņoja un nosargāja partijas teoretiskos principus, tās ļēnisko stratēģiju un taktiku. Bolševiku partija radās un norūdījās nesaudzīgā cīņā pret visāda veida oportunistu strādnieku kustībā. Sajā cīņā ar pilnu spēku piedalījās „Iskra”. Bolševiku prese sagrāva „legālos marķsisistus”, „ekonomistus” un „Rabočeje Delo” piekritējus, nārodņikus, eserus, liberalus, pārvārdēja buržuazisko liberālu ietekmi strādnieku šķirā, — sakāva meļņevikus un trockismus.

Ļēniskā „Iskra” ar savu spilgtu un masas aizraujošu, principiāli izturēto, kaujniecisko propagandu un agitāciju prasīgi izplatīja revolucionārā marķsisma idejas Krievijas visdažādākajos revolucionārajos glāņos. „Iskra” cīnījās par proletariāta hegemoniju un partijas vadību revolucionārajā kustībā. lielu vērtību pievērsa zemnieku kustībai, uzskatot zemniecību par proletariāta tuvāko sabiedroto.

Cik tuva „Iskra” bija strādnieku masām, liecina tas, ka, sākot ar pirmo numuru, tā plaši apgaismo strādnieku dzīves un strādnieku kustības aktuālos jautājumus. Strādnieku dzīves kronika un vēstules no fabrikām un rūpnīcām bija viena no laikraksta centralajām nodaļām. Korespondences no vietām spilgti un pārlicieņoši pastiprināja vispārējo rakstu pamattezes. Ļēnins iesaistīja „Iskras” darbā un izaudzināja veselu paaudzi jauna tipa darbinieku, tādus laikraksta līdzstrādniekus un preses organizatorus kā I. V. Babuškinu (kritiski varoņa nāvē 1905. gada revolūcijas cīņās).

Tādus pašus dedzīgus iskiešus saistīja savā darbā un izaudzināja Staļina „Brdzola”.

Daudzus tādus pašzaidzīgus preses darba darītājus, revolucionārus varoņus, sekojot „Iskras” piemēram, izaudzināja visa partijas prese. Arī komunistiskā prese visā pasaulē sekojusi un seko šīm cildenajām tradīcijām. Kā savā laikā Babuškins, tā nesēnā pagāt-

nē Fučīks un daudzi citi raksturo žurnālistu bolševiku drosmi un aktivitāti. „Iskra” pievērsa daudz uzmanības vietējai strādnieku presē, vēroja katru tās soli, pasāka tradicionālos preses apskatus. Var teikt, ka ļēniskā „Iskra” audzināja visu jauno bolševistiskās partijas presi, lika stingrus pamatus tās attīstībai visās Krievijas malās.

Arī Latvijas revolucionārā prese un literatūra ir izaugusi ļēniskās „Iskras” ietekmē. Viens no pirmajiem tādiem izdevumiem bija žurnāls „Socialdemokrāts”, kas no 1902. gada decembra līdz 1905. gada septembrim iznāca Bernē (Šveicē) Fr. Roziņa vadībā.

„Socialdemokrāta” pozitīvo organizatorisko lomu, partijas programmas apspriešanu žurnāla slejās, tā pareizo nostādni partijas taktikas jautājumos noteica redakcijas ciešie sakari ar ļēnisko „Iskras”.

Tātad tie Latvijas bolševistiskās preses šūpula stāvēja Ļēnins. Lielais Ļēnins izaudzināja Krievijas socialdemokrātiskās rindās latviešu novada socialdemokrātiskās partiju kā uzticamu bolševiku partijas nodaļu. Viņš palīdzēja latviešu socialdemokrātijai atbrīvoties no oportunistiem, atmāskot un padzīt no savām rindām meļņevikus.

Ļēnins uzmanīgi sekoja revolucionārās kustības attīstībai Latvijā, bet viņa vēlāk redīgētālais avīzēs „Vperjod” un „Proletarij” tika ievietota informācija par Latviju, tika dota notikumu analīze un partijas vērtējums.

Ļēniskā „Iskra”, attīstot partijas teoriju, neaizmīra arī literatūras un mākslas jautājumus. sāka izstrādāt marķsisistiski ļēniskās estētikas principus. „Iskra”, cik spēdama, seko literatūras attīstībai, ievērojot visu to, kas krievu literatūrā tieši vai netieši saucās ar proletariāta cīņu. Viņas šīs parādās raksti par Tolstoju, Glebu Uspenski, Dobroļovu, „Iskra” pierādīja, ka krievu literatūras neizsīkstošais ierosmes avots un dzīvošais spēks ir tautas masu atbrīvošanās kustība. „Patvaldības kazematā, — raksta 1901. g. aprīlī „Iskra”, — nepārtraukti mocīja un moka krievu rakstnieka muza... Un ja reizēm atgādās viņai vīglāk dzīvot un brīvāk elpot, tad tikai tēpēc, ka kaut kur ir noskanējis valdonīgi un kašīli — revolucionārais „vārds” un darbs.”

„Iskra” atzīmēja un atbalstīja ikvieno progresīvu parādību mākslinieku un rakstnieku dzīvē. Kādā 1902. g. jūlijā „Iskras” numurā nodrukāta Pēterburgas „Erijo mākslinieku savienības” izdotā proklamacija:

„Valdības sankcionētā policijas varmācība un patvaļa ir pārāk spilgtā, lai to nepamanītu mēs, kas kalpojam mākslai. Varbūt politiskās brīvības prasība baida mūs, kas esam pieraduši atdot savus jaunrades spēkus abstraktai mākslai, svešām sabiedriskām tendencēm. Novērsim tuvāk mūsu koleģas mākslas laukā: dzejniekus, rakstniekus, žurnālistus. Vai Tolstojs, Nekrasovs, Turgeņevs arī tādi sauri kalpotāji mākslai kā mēs? Tikai tad mēs būsim tautas draugi, tikai tad mēs tauta sapratīs un mīlēs, kad mēs radnieciski saistīsimies ar to un būsim sabiedriskā noskaņojuma izteicēji. Nebaldāties brīvības, tā tikai atraisīs mūsu rokas un dos spēcīgu ieroci oīnai pret launu. Brīvā sabiedrība labāk varēs novērtēt mūsu darbu, mākslinieka uzdevumu „klus plāšāki” (No L. A. Plotkina grāmatas „Partija un literatūra.”)

Nav šaubu, ka arī Latvijā, kur literatūrā jau sāka plosīties buržuaziski reakcionārās strāvas — Andrieva Niedras kulaku dzīvnieciskās individualisms un naturalisms, dekadence un J. Forūka no Rietumiem pārvestais hermētisms, latviskotais nihilisms un niķeņisms, — visa revolucionārā demokrātiskā literatūra savā cīņā pret buržuazisko nacionalismu un formalismu smēlās spēkus no jaunajām, ļēniskās „Iskras” estētikas atzīnām. „Iskra” bija izcīļa loma latviešu revolucionāri demokrātiskās literatūras liktenos, jo šī literatūra dzima un auga kopā ar revolucionāro publicistiku, proletariāta atmodu un atbrīvošanās cīņu.

Kāds apbrīnojams preses un literatūras pieaugums tagad! Nekur pasaulē neiznāk tik daudz miljonu grāmatu, laikrakstu, žurnālu, kā Padomju Savienībā. PSR Savienībā iznāk pāri par 7700 avīzēm, 1400 žurnālu. Vienreizējs laikrakstu metiējs pārsniedz 33,5 miljonus eksemplāru un, salīdzinot ar 1913. gadu, pieaudzis 12,5 reizes.

Brīnīgi iepriecinošs ir arī revolucionārās preses un literatūras pieaugums jaunās tautas demokrātijas valstīs Eiropā un Azijā.

Pirms pussimts gadiem tautu sirds iemestā Ļēnina „Iskras” atziņu dzirkstele ir kļuvusi par mūžam neizdziesošu visas cilvēces Nākotnes gaismas avotu.

KULTURAS DZĪVE PADOMJU LATVIJĀ

PIEAUG KULTURAS UN IZGLĪTĪBAS DARBA VĒRIENS

Nupat notikušā vietējo padomju vēlēšanu kampaņā redzama loma bija rajonu kultūras un izglītības nodaļām un tām padotajām iestādēm. Tautas un kultūras nami, bibliotēkas, kolchozu klubī un sarkanie stūriši izmantojuši jo dažādas kultūras un izglītības masu darba formas un metodes, lai izskaidrotu iedzīvotājiem komunistiskās partijas nospraustos uzdevumus svarīgākajos politiskajos jautājumos, palīdzētu agitācijai par komunistu un bezpartejisko bloka kandidātiem.

Par visu šo iestāžu darbu aktivizēšanas liecina dati no republikas 49 rajoniem:

Vēlēšanas kampaņas laikā kultūras, tautas namos, kolchozu klubos un agitācijas punktos nolasītas 5240 lekcijas un referāti un sarīkota 1531 pārruna, ko apmeklējuši vairāk nekā 261.700 klausītāji. Agitācijas punkti bija iekārtoti 137 klubu tipa iestādēs un bibliotēkās.

Noorganizētas un darbojās 1099 mākslinieciskās pašdarbības agitbrigādes, kuras sniegušas vēlētajiem 3707 izrādes un koncertus, apkalpojot 276.590 kolchozniekus, MTS un padomju saimniecību strādniekus, kā arī vietējo inteliģenci un jaunatni. Agitācijas punktus, tautas namos un bibliotēkās iekārtoti 169 izziņu un konsultācijas punkti.

Bija noorganizētas 129 vēlēšanām veltītas izstādes un iekārtoti 902 tematiskās literatūras stendi, 702 rajonu, pilsētu un ciemu bibliotēkās izveidoti uzskatāmās agitācijas stūriši „Palīgs agitatoram”.

CELOJOSĀ TĒLOTĀJAS MĀKSLAS IZSTĀDE

Daugavpils novada pārlīšanas muzejā, tautas namā, 17. decembrī atklāja PSRS Mākslas fonda Latvijas republikāniskās nodaļas noorganizēto celojošo tēlotājas mākslas izstādi, kas bija veltīta vietējo padomju vēlēšanām. Izstādē pārstāvēti latviešu padomju mākslinieku vecākas, vidējās un visjaunākās paaudzes pēdējo gadu darbi. Tāni redzam Staļina premijas laureātu O. Skulmes gleznu „Ceļā uz Dziesmu svētkiem”, kā arī pagājušā Vissavienības tēlotājas mākslas izstādē Maskavā izstādīto LPSR nopelniem bagātā mākslas darbinieka J. Tilberga „PSRS tautas mākslinieka E. Smilča portrets”. LPSR nopelniem bagātā mākslas darbinieka E. Kainīša „Madgalu kugu būvētavā” un A. Egļa „Dzelzceļa tilta būve pār Daugavu”.

Izstādē vēl piedalās LPSR nopelniem bagātā mākslas darbinieki K. Miesnieks un V. Valdmanis, gleznotāji A. Zviedris, A. Ritovs, R. Kasparsons, V. Dvīelis, L. Arņova, V. Kuzmenko, A. Kuzmenko, V. Tiščenko, L. Keķle, V. Kaļvans u. c., pavisam 28 autori ar 41 mākslas darbu.

Atklāšanas dienā izstādi apmeklēja 300 daugavpilnieši.

VISSAVIENBAS SKATEI

Pašreiz republikas rajoni rosīgi gatavojas mākslinieciskās pašdarbības Vissavienības skatel, kas 1951. gada vasarā notiks Maskavā, 25 mūsu republikas rajonos jau notikušās vietējās skates, lai izraudzītu kandidātus pārbaudei republikas mērogā.

Kuldīgas rajona skatē žūrijas komisija izvirzījusi finieru kombināta „Vulkans” deju kolektīvu un Kuldīgas daļamatniecības vidusskolas Ieļu teātri. Pēdējais teicami uzved Maršaka lugu „Brīnumu groziņš”, Krustpils ra-

jonā par labāko atzīts cukurfabrikas vokālais ansamblis.

No Ogres rajona republikāniskajā skatē piedalīsies Ogres mežsaimniecības tehnikuma dubultkvartets, no Varklaņu rajona — Barkavas skolas skolotāja dziedātāja Bronislava Moroze.

MĀKSLINIECISKĀS PAŠDARBĪBAS SKATES

Decembra beigās Ļēņepā notiks pilsētas mākslinieciskās pašdarbības skate. Tai gatavojoties, jau sarīkotas pārbaudes atsevišķās darba vietās, kur labākie priekšnesumi izvirzīti pilsētas skatel. Savu veikumu jau demonstrējuši zvejnīku arteļa „Bolševiks”, Komunālās saimniecības strādnieku ardbiedrības, kartonažas fabrikas, 27. tipogrāfijas u. c. darba vietu mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi. It visur bija vērojama izpildījuma mākslinieciskā līmeņa celšanās un, kas jo sevišķi iepriecinoši, arī vien pieaugoša mākslinieciskās pašdarbības veidu un repertuāra daudzpusība.

LEĻU TEĀTRIS PIE KOLCHOZNEIKIEM

Daugavpils Krievu Dramas teātra leļļu teātra brigāde bieži izbrauc uz tuvāko rajonu centriem, ciemu un kolchozu klubiem, kur leļļu teātra priekšnesumi radījuši dzīvu interesi. Rēzeknes un Viļņu rajonā brigāde sniegusi 16 izrādes, kuras noskatījušies 1.700 skatītāji.

SEKCIJAS TOPOŠAJIEM DZELZCEĻNEIKIEM

Daugavpils dzelzceļa transporta tehnikuma studenti brīvajā laikā labprāt noklausas interesantas lekcijas par tehniskām, populāri zinātniskām un politiskām tēmām. Pēdējā laikā notikušas arī pārrunas par izēlo krievu zinātnes un mākslas darbinieku — Lomonosova, Mendelejeva, Repina un Cechova — dzīvi un darbību.

PIENS GRĀMATAS MĀJĀS

Republikā rodas arīvien vairāk bibliotēku, kas noorganizējušas grāmatu pienesānu mājās tiem lasītājiem, kam darba apstākļi vai vāja veselība sagādā neērtības bibliotēkas apmeklēšanā. Piemēram, Rojas rajona bibliotēka sakārā ar grāmatu pienesānu mājās pēdējā laikā palielinājuši lasītāju skaitu par 163 cilvēkiem.

Visas republikas mērogā grāmatas mājās pienes 3161 strādnieku, kolchoznieku un kara invalīdu ģimenēs.

LITERĀRA KONFERENCE STOPĪNOS

Stopiņu bibliotēka (vadītājs b. Torņanjs) kopā ar Stopiņu septiņgadīgās skolas pedagogiem un audzēkņiem šīs dienas sarīkoja literāru konferenci par Staļina premijas laureātu S. Babajevska romanu „Zelta Zvaigznes kavaleris”. Referātus par S. Babajevska dzīvi un daiļradi, par romāna „Zelta Zvaigznes kavaleris” galvenajiem tēliem, par to, kā romanā atspoguļota partijas un padomju darbinieku vadošā loma kolchozu celtniecībā, nolasīja skolotājas Alma Kaļve, Zenta Dresmane, Rozalija Lītiša, Mirdza Jurāne, skotnieces A. Ziemele un L. Steņa, Sarikojuma noslēgumā mākslinieciskās pašdarbības priekšnesumus sniedza skolas koris (diriģente b. Zostina) un audzēkņi, kas deklarēja dzejoļus no J. Vanaga dzejas krājuma „Dzīles arums”. Nākošā literāro konferenci Stopiņos organizē par A. Grīguļa grāmatu jaunatnei „Trešā brigāde”.

Komunāru laukuma izveidošanas projektu iztirzājums

Šīs dienas noslēdzis Latvijas Padomju architektu savienības rīkotais konkurss projektam Komunāru laukuma izveidošanai Konkursa uzdevums bija atrast izdevīgāko atrisinājumu Komunāru laukuma pārvēšanai par plašu, Rīgas dārzu architektūras tradīcijām atbilstošu, skverveidīgu apstādījumu un zālāju masīvu kas saskaņā ar padomju dārzu architektūras prasībām izstrādātajām atziņām nodrošinātu ērtu kājnieku satiksmi pāri laukumam, sagādātu iespējas iedzīvotāju atpūtai, iekļautos vispārējā Rīgas parku ansamblī un izdalītu šo pilsētas sektoru Konkursam bija iesniegti 12 darbi, 5 no tiem premēti. Pirmo un otro premiju dalīja A. Blauberģs un P. Seleckis. Otrā premija piešķirta V. Dambranam, divas trešās — A. Renfeldam un V. Kruglovam.

22. decembrī Latvijas PSR Arhitektūras pārvaldē Latvijas Padomju architektu savienība bija sarīkojusi konkursa darbu iztirzājumu. To ievadīja konkursa žūrijas komisijas priekšsēdētājs prof. E. Stāberģs. Viņš sniedza īsu ziņojumu par konkursa gaitu un rezultātiem, kā arī paskaidroja žūrijas komisijas motīvus, no kādiem tā vadijusies, iesniegtos darbus vērtējot. Kā referents, tā arī daudzi citi architektūras speciālisti atzina, ka konkurss, kaut arī nav devis nevienu projektu, kuru bez nopietnām korekturām varētu sākt realizēt, uzskatāms par nozīmīgu leguvumu. Galvenais panākums ir tas, ka

konkurss izvirzījis vairākas interesantas idejas laukuma izveidošanai. Līdz izbūves darbu sākumam 1951. gada pavasarī šīs idejas var iemiesot galīgajā projektā. Svarīgi atzīmēt arī to, ka šis ir pirmais parks un skveru izbūvei veltītais konkurss mūsu republikā, tādēļ uzskatāms par aktīvu ierosinātāju Padomju Latvijas architektiem turpmāk veltīt šai architektūras daiļrades jomai arvien plašāku uzmanību.

Iztirzājums izskanēja arī pārmetumi kā konkursa rīkotājiem, kas nebija izstrādājuši pietiekami precīzu programmu, tā arī dalībniekiem, kuriem savukārt bija pietrūkušas radošas drosmes atbrīvoties no dažiem otršķirīgiem, ar pagātnes atliekām saistītiem, viegli novēršamiem laukuma izbūves ierobežojumiem. Tāpat iesniegto projektu autoriem pamatoti pārmeta, ka viņi pārāk maz ievērojuši Rīgas dārzu architektūras labākās tradīcijas. Nav šaubu, ka šie kritiskie aizrādījumi daudz palīdzēs radikāli uzlabot laukuma izveides galīgo projektu.

Konkursa darbu apspriešana piedalījās doc. J. Bērkalns, doc. A. Birnieks, Latvijas PSR Arhitektūras pārvaldes priekšnieks E. Kiše, Latvijas Padomju architektu savienības atbildīgā sekretare E. Altsilniece, Rīgas pilsētas Labierīcību pārvaldes priekšnieks B. Markovskis, arhitekti O. Tilmanis, J. Vasiļjevs, V. Kruglovs, V. Ivaņovs, P. Seleckis un citi sanāksmes dalībnieki.

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBĀ

SPEKA AVOTS

VIIJA ROBEŽNIECE

Tulkotāju sekcija apskatīja Stalina premijas laureāta A. Ribakova romāna «Soferis» tulkojumu, kas iespiests žurnālā «Zvaigzne». Latvijas valsts izdevniecība šā romāna tulkojumu paredzējusi izdot atsevišķā grāmatā. Par tulkojumu referēja b. M. Grantovska. Viņa atzina, ka tulkojums romāna stilu atveido pareizi, autora domu neizkropļo, ka viņš ir spēcis tulkotājs.

Tulkotājs tomēr bieži neievēro gramatikas likumus: īstenības izteiksmi lieto tur, kur būtu jālieto pavēles izteiksme; verbu nākotnes formai lieto galotni «at», bet nevis «it» vai «iet» (piem., «jūs aizvāksat»); vajadzības izteiksmē darbības papildinātāju lieto viscaur akuzatīvā, bet nevis nominatīvā (piem., «Priekšniecību jāpamierina»); vietām tulko burtiski (piem., «metalam piedod nepieciešamos elementus»); vietumis pārprātis vai burtiski tulkojis idiomas.

Romāna «Soferis» tulkotājam tādēļ turpmākajā darbā jāievēro gramatikas prasības, jāizvairās no burtiskuma, liekā uzmanība jāpievērš idiomām.

Š. g. 21. decembrī kritikas komisijas sēdē iztirzāja N. Nikolajeva-Bergina rakstu «Lenins un literatūra». Par raksta autora plaši lecerētajiem nodomiem un par to, kādā mērā viņš jau spējis daļēji tos realizēt, referēja Arvids Griģulis. Rakstā skarta virkne ļoti svarīgu problēmu, par kurām latviešu literatūras kritikā maz runāts Tomēr, pagaidām, arī Nikolajeva-Bergina ne vienu no tām nav atrisinājis vajadzīgā plašumā un dziļumā. Tādēļ viņam savs apcerējums jāpārveido, lai tas spētu pamierināt augstās prasības, kādas izvirza viņa izvēlēta, ļoti atbildīgā tema.

tas idiomas vienmēr jātulko ritmizēti un atskanoti vai jāaizstāj ar tādām pašām idiomām.

Norādījumus par sēdē iztirzātā raksta trūkumiem un kādā virzienā un veidā tie novēršami izteica arī koreferents Jānis Niedre.

Ar saviem salkaniem sprediķiem
Jūs varat iet pie velna!
Kāds grūtums gan morāli sprediķot,
Kad pie tam labi pelna?!

Jūs varat bērtiķiem sprediķot,
Varbūt, ka viņi jums ticēs;
Bet laudis, kas drusku vēl domāt
spēj.

Kā pirmos blāzūs jūs skicēs...
Kā par šo, tā par daudz citiem
Zvārguļa redīgētajiem darbiem muļķi-
nieki centīsies panākt avīzes aizliegumu,
sūtot Galvenajā preses pārvaldē
historisku ballu saucienu pilnas sūdzības,
kuras rāda, ka pat cenzors nav
vais spējis izlabot tiem pa prātem,
než arī apslāpēt legālo progresīvo
literatūru.

Arī Teatra bibliotēkas materiāli
rāda, ka Zvārguļim bieži nācies
sadurties ar cenzuru. Pēc līdz šim pu-
blicētajiem materiāliem palika ne-
skaidrs, kādā Zvārguļa «Jaunās strā-
vas» laikā bija tik populārs, jo līdz
pat 1896. g. viņa darbi (daudz s'āvā-
tās kundzei ieskaitot) paņē mērenību,
liberalismu. Jaunie materiāli rāda, ka
Zvārguļim bijuši arī citi — neiespiesti
un neatļauti darbi par kuriem viņš
jau 1889. g. raksta:

Iziet tūlīn greizī,
Ja dzied kādu dzejoli
Necenzētu...
1890. un 1896. g. Zvārguļis pieprasīja
dramatiskās cenzūras atļauju diviem
plašiem, rokrakstā palikušiem, ori-
ģināl sacerējumiem krājumiem, kurus
sauca «Jautrnieks» (I un II daļa). Ta-
jos galvenokārt kupļejas un īsi dra-
matiski sacerējumi, t. s. solo skati
(oāris no tiem ir ar Pērsieša parakstu).
Cenzors te svītrotis ne vien atsevišķas
rindas un pantus, bet vietām pat ves-
elas lappuses. Piem., kupļejā «Mums
tiešām vēl irald pat s'avenj vīri»
1896. g. svītrots šāds pants:

Kādā Rīgas fabrikā
Laudis streikot sarunā,
Jo mē mazu alga tiem,
Jāstrādā kā komelēm.
Dzirdējis to, principāls
Tos aiz svētām dūsmām bēls,
Pieņē katram mīlu prāt
Dienā vienu grasi klāt.
Ko nodrīkt maizi un samaksāt īri.
Cenzūras svītrotumi atrodami arī
R. Blaumana darbos. Tā piem., «In-
drānos» kur vēl līdz šai dienai la-
sām tikai, ka Edvards pēc tiesas aiz-
brūcis uz krūgu, sākotnēji bijis, ka

Vērtīgi materiāli Ļeņingradas arhīvos

A. VILSONS

Padomju Latvijas literatūrvēstures darbiniekiem, kultūras mantojumu pārveidotājiem, ik uz soļa nēkaš sastapties ar buržuāzisko pseidozinātnieku pēti-
to arhīvu materiālu nepareizu analīzi, atsevišķu to faktu sakropulojumiem, svarīgu dokumentu pīnīgu noklusēšanu.

Lai pilnīgi atmaskotu šāda veida aplambas un kaņģīgas koncepcijas mūsu literatūrvēsturē, lai dotu pareizu un dziļu ieskaidrojumu pagātnes notikumiem, blakus jau pazīstamiem materiāliem, tos pareizi apgaismojot, jāmeklē jauni, līdz šim neievēroti vai apzināti noklusēti.

Buržuāzisko pētnieku arhīvu materiālu apzināšanas gaitas aprobežojās vienīgi ar mūsu republiku vai arī veda uz Vini, Romu, Turpeti Maskavas un Ļeņingradas arhīviem viņi nepiegrīza vērību, lai gan tieši tur saglabāti ļoti bagātīgi latviešu literatūrvēstures materiāli un dokumenti. To uzmeklēšana, pēģšana un publicēšana ir svarīgs uzdevums.

Visbagātākā no līdz šim apzinātajiem šādu materiālu krājumiem glabājas A. V. Lunačarska vārdā nosauktajā teātra bibliotēkā. Tur ir ap pusotra tūkstotja lugu latviešu valodā, kuras no 1877. g. līdz 1917. g. izskatījuši cenzura teātra lietās un atļāvuši, aizliegusi vai atļāvuši saīsinātā veidā izrādīt. Bez Blaumana, Aspazijas un citu mūsu rakstnieku darbiem atrodami rokrakstā tur atrodami vairāki toreiz aizliegti un līdz šim pat pavisam neapzīstami sacerējumi (piem., Ad. Alunāna lugas — «Brēncis un Zvingulis Austrālijā» un «Brīvnīeks Olimpā»).

Daudz vērtīgu ziņu var atrast arī Centrālajā valsts vēstures arhīvā, Ļeņingradas apzabolā vēstures arhīvā, M. Salņikova-Šcedrina vārdā nosauktajā publiskajā bibliotēkā un citās materiālu krātuvēs. It īpaši ievēribu pelna Centrālā valsts vēstures arhīva žandarmerijas fonds, kura materiālos atrodas arī nelegālās marksistiski revolucionārās preses un literatūras izdevumi.

No līdz šim atrastajiem pirmā kārtā jāmin svarīgi un nozīmīgi materiāli par tautas dzejnieku Raiņu. Jau agrāk bija pazīstams kāds plašāks Raiņa manuskripts krievu valodā — vēsturisks un politisks apcerējums «Лайман», ko dzejnieks, aiz R. Pētersona vārdā slēpdzījis, 1908. g. rakstījis kādam krievu izdevumam. Apcerējums glabājas ZA Raiņa

Centrālajā valsts vēstures arhīvā atrodas plaša «Dienas Lapas» lieta, kurā vairāki dokumenti arī par Raiņa staro citu — divi līdz šim nezināmi viņa rokraksti.

A. Lunačarska vārdā nosauktajā teātra bibliotēkā glabājas Raiņa lugu — «Pusidealists», «Uguns un nakts», «Zelta zirgs», «Indulis un Arija» cenzūras eksemplāri. Sevišķi interesī saista «Pusidealists» un «Uguns un nakts». «Pusidealists» uzglabāties rokrakstā, kas, pēc tam iespiests zīmoga spriežot, bijis Rīgas latviešu biedrības īpašums. Ir bijušas pat sadalītas lomas, kā to rāda atzīmes, bet acīm redzot teātra vadībai luga nav bijusi pieņemama. Gan izdarīti visi šķiet — ne cenzūras) svītrotumi vietās kurās sevišķi asi kritizētas «tautiskās» biedrības un to «vadoni» bet arī ar to nav pieticis, jo pret reakciju vārsas ik Raiņa lugas lappuse. No «Uguns un nakts» jau cenzūrā pirmizdevuma dramatiskā cenzūra vēl nosvītrotusi pāri par 30 rindu. Svītrotas, piem., šādas nozīmīgas vietas no Spīdolas teksta 125. lpp.:

...Kas viņu lielu un staltu dara:
Tā darba lauzu sūrsūra vora,
Kas čirta, reka sīta un kala,
Kas sviedrus lēja un lēs vēl bez
gala...
Tie laudis, tiem Rīgai būs piederēt
Priekš strādniekiem es gribu to
paturēt.

Teātra bibliotēkā atrodas arī Raiņa dzejoļu grāmatas «Vēja nestas lapas» un «Jaunais spēks», kas iesniegtas dramatishtajai cenzūrai, lai dabūtu atļauju krājumos ievietotos dzejoļus deklamēt. «Jaunais spēks» iesniegts, jau iepriekš izriezot lēpas, kurās iespiests dzejas acīm redzot neatļaus legāli deklamēt. Noģrietas arī visas tās lēpas, kur minēts Raiņa vārds, grāmatas virsraksts un izdošanas dati. Tā apcirptais krājums iesiets vienā sējumā ar Aspazijas dzejoļiem, nosaukts vienkārši par nezināmu autoru «Jaunāko dzeju», bet arī tad 1910. g. dramatiskā cenzūra no jau reiz cenzētajiem dzejoļiem vēl pusī nosvītrotusi, piem., tādi darbi kā «Pirmie upurī», «Mūsu varonu kapi», «Dārgā brīvība» «Tā nepolīts», «Vēja nestas lapas» deklamēšanai nolēgti pavīsam.

Soruden PSRS Ministru Padome publicēja lēmumus par milzīgo hidroelektrostaciju celtniecību pie Stalingradas, Kubiševas un Kachovkas. Pie šo projektu realizācijas ar milzīgu saījumu stājusies visa padomju tauta.

Arī Padomju Latvijas strauji augošā rūpniecība un socialistiskā lauksaimniecība prasa aizvien vairāk elektroenerģijas. No tā, par cik mēs spēsim atrisināt šo uzdevumu, lielā mērā atkarīga mūsu republikas rūpniecības un lauksaimniecības tālākā attīstība.

Sai svarīgajai temai, zemes elektrifikācijai, veltīta Elīnas Zālītes jaunā luga «Spēka avots», kuras pirmizrāde nesēn notika Valsts Dailies teātri.

Otra tema, kas skan cauri visām ainām, ir kolchozu jauno ciematu celtniecība.

Konfliktus Elīnas Zālītes lugā izraisa divu pasaules uzskatu nesamierināmas sadursmes. Vecā pasaules uzskata nesējs inženieris Aizups visu mūžu nopūlējies ar Melnā ezera nosusināšanu. Protams, nēko lielu viņš buržuāziskās Latvijas laikā nav paspējis veikt. Tagad, padomju varas apstākļos, sirmais inženieris cer realizēt savu mūža sapni — Melno ezeru nosusināt pavisam. Viņam rūp tikai Melnā ezera un tā tuvākās apkaimes liktenis. Tālāk viņa skats nemiedzas. Bet padomju valstī nedzīvo tikai vienai dienai. Un tāpēc rodas jautājums, vai maz ir lietderīgi nosusināt Melno ezeru. Varbūt labāk to padziļināt, neļaut ūdeņiem aizplūst un tā radīt milzīgu ūdens krātuvi, kas dotu enerģiju hidroelektrostacijām. Šo projektu izstrādājis un dedzīgi aizstāvēs vecā inženiera krustdēls inženieris Māris Vaiņads.

Visu rūpīgi izpētījot un apsverot, vādība izšķiras par inženiera Vaiņada projektu. Tālāk jāņem pašiem kolchozniekiem: vai pārcelties uz jauno vietu (ierīkojot ūdenskrātuvi, applūst daļa kolchoza zemes), vai ne. Ko likt pirmajā vietā viena kolchoza vai visas valsts interesēs? Pie tam kolchoznieku intereses ir būtībā cieši saistītas ar visas valsts interesēm — būs vairāk elektroenerģijas, būs vairāk lauksaimniecības mašīnu, radīsies lielāka iespēja smagos lauku darbus elektrificēt, augs kolchoznieku labklājība. Lemjot par vai pret ūdenskrātuves ierīkošanu Melnajā ezerā, kolchozniekiem izvirzās vēl otra, šodien mūsu laukiem ļoti aktuāla, problēma. Ja jau pārcelties uz jaunu dzīvesvietu, vai tad necelt arī kopēju agropilsētīgu? Tāds, lūk, ir lugas galvenais notikumu pavediens, kas vienotā valdzina skatītājus.

Zālītes lugā šoreiz nav tā sauktā galvenā varoņa, — nav tāda tēla, kuru autore parādītu visā dziļumā un kuram visu izrādes laiku būtu piesaistīta īpaša uzmanība. No tā cieš lugas dramatisks kums.

Lugā pirmo reizi latviešu padomju dramaturģijā plašāk parādīts atbildīgs partijas darbinieks — partijas CK sekretārs Auzarāis. Auzarāis, ko uz Dailies teātra skatuves veiksmīgi tēlo H. Vāzdīks, ir vienkāršs, sirsnīgs cilvēks ar ļoti plašu redzesloku. Auzarāis nācis no tautas vidus, jaunības gados reāls grāvjujs, cirtis mežus un ostā strādājis kā planku nesējs. Tāpēc viņš visur un vienmēr atrod saskari ar tautu, tauta viņam tic.

Luļiem Šmitam uzticēta meliorācijas inženiera Aizupa loma. Aizupa tēls ir dziļi dramatisks. Visu mūžu veltījušam vienam darbam, Melnā ezera nosusināšanai, viņam grūti pierast pie domas, ka pūles bijušas vēlīgas. Šmits pilnībā atsedz vecā inženiera pārdevoluma dziļumu, viņa sarūgtinājumu.

Maiju Sināti tēlo aktrise Alma Ābele un Velta Krūze. Autore nolūka laikam bijis parādīt netīšku, izdarīgu kolchoza priekšsēdētāju. Taču šī tēla zīmējums arī Zālītei nav visai izdevies. Maija Sināte V Krūzes tēlojumā ir pasausa, viņas valoda skarba, aprauta, brīžiem fražaina. Nevajadzīgs sentimentalisms pavid divspēlā ar Māri pirmajā cēlienā. Arī Alma Ābele, kas lomu izpratusi dziļāk, nespēj pārvarēt zināmu tēla schematicismu, kas ir jau pašā lugā.

Ļabi uzrakstīta un teicami atveidota uz skatuves ukraiņu meitene komjauniešes Hannaš loma, ko tēlo Erika Ferdā un Milda Kļūtņiece. Tā ir ista padomju meitane, dzimusi un uzaugusi Ukrainā. Karš viņai atņēmis vecākus, nācies arī šķirties no mīļotā kolchoza. Padomju Latvijā Hannaš rod sev mājas un ir par atbalstu un dedzīgu aizstāvētāju visam jaunajam. Kā viena, tā otra māksliniece Hannas lomā ir darbīgas, drosmīgas, kas tur, kur vajadzīgs, prot patcikt arī asus vārdus. Daudz rūpju Hannaš sagādā smagnējais laukkopības brigadieris Modris Ulce, ko tēlo Kārlis Vačmanis. Viņā vēl dziļi iesēdusies buržuāziskās Latvijas laikā kultivētā pasacina par īpašu «latvisku» dzīves veidu — viņš milnolist savā kaktinā, savā mājā tālu no ļaudīm un sabiedrības.

Kaimiņu kolchoza priekšsēdētājs, Pakalms ir apzinīgs, inteliģents kolektīvas saimniecības vadītājs. Rūdolfa Kreicuma atveidots, tas izziņmājas par vienu no spīgtākajiem tēliem izrādē.

Gaužēns lugas personu sarakstā minēts kā celtniecības brigadieris un partijas pirmorganizācijas sekretārs kolchozā. Taču lugā tam ierādīta viscauri pasīva loma. Nav jātams, ka viņš ļūtu partijas sekretārs, ne arī brigadieris, jo ar sapulču vadīšanu neizbeidzas partijas sekretāra nozīme kolchozā. Jaunais aktieris Valdis Kriķis pavisam nespēj ar savu tēlojumu padarīt šo lomu bagātāku.

Daudzj lugas notikumi risinās ap sirmo Katrīni, atspodēsmit gādus vecu kolchoznieci. Pārāk daudz uzmanības tai veltīts pirmajā cēlienā, kas darbību liek veļt garumā. Šķiet, ka Irma Laiva vēl nav atrādusi šīs lomas isto traktējumu. Tēlojumam trūkst pieredzējušas lauku sievas vienkāršības, spīd cauri smākslotība.

Interesanti āimenes pāri ir kolchoznieki Lukstis ar sievu Edī un kādreiztais pērminderis, kolchoza seglinieks Kļijāns ar sievu Mīnnu. Kļijāns ir kā stāigājoša atvērta bībele, dažādu svētuļīgu «gūdrību» pārpilns. Šo lomu tēlo Evalds Valters, viņa sieva Mīnna — Austrā Bačone. Evalds Valters ļabi parāda kādreizējā baznīcas kalpa isto seju. Mīnna, ko vīrs visu mūžu baldītis ar dieva sodiem, ietjūsmīgāta par agropilsētības celšanu, spēēlas pret vīru un tādējādi glāņj «pamīlījas» godu.

Arveds Michelsons Luksta lomā ir omulīgs kolchoznieks, ko agrākās dzīves likstas nav Paspējūšas saliekt. Aktierim vajadzētu atbrīvoties no daļiem nodrāztiem spēēlas panēmieniem, kas atkārtojas no izrādes izrādē.

Režisore Marga Tetere savu darbu veikusi sekmīgi. Vislabāk izdevusies etrā cēliena kolchoznieku koošapulces aina. Kā dramaturģiski, tā skatuviski tā ir vissaiostošākā. Redzam dzīvus eļļvēkus, kas diskutē, uztraucas un kuru pārdzīvojumiem uz skatuves dzīvo līdzī kvēniens skatītājs zālē. Tas, ka kolchoznieki izšķiras par Vaiņada pro-

RUNĀ SKATĪTĀJI...

Kāds būs cilvēku darbs komunisma laikmetā? Kādas būs komunistiskās sabiedrības cilvēku attiecības pret darbu? Šie komunistiskās ētikas un morāles pamatus skarošie jautājumi nevar nesavilpot tos, kuri paši savām rokām ceļ komunismu, tos, kas jau nonākuši pie komunisma sliekšņa.

Tādas svarīgās problēmas skar Aleksandra Krona lugu «Partijas kandidāts». Tādēļ pilnīgi saprotama interese, ko radījis šīs lugas inscenējums Latvijas PSR Valsts Krievu Dramas teātri. Un teātris darījis pareizi, rikodams kopā ar Latvijas teātra biedrību virkni skatītāju konferenču, kas vēlitas A. Krona lugas un J. Jurovska inscenējuma apspriešanai. Pirmā šāda konference notika pagājušajā nedēļā.

Sai vakarā teātra zālē deviņdesmit procentu apmeklētāju bija studējošā jaunatne. Tiklīdz aizvērs priekšskars pēc pirmā cēliena, zālē, fuajē, koridoros uzliesmoja dedzīgas improvizētas diskusijas. Un kad izrāde bija pabeigta, vairums skatītāju savas vietas neatstāja. Viņi palika, lai kopā ar teātra darbiniekiem apspriestu izrādi, apmainītos domām. Kaut arī izrāde bija iesākta stundu agrāk nekā parasti un lai gan bija parastas darba dienas vakars, tomēr skatītāju konference ieilga tālu pāri pusnaktij un noritēja visai dzīvi. Diskusijā piedalījās piecdesmit daudzinieku, tai skaitā vienpadsmit runātāji no skatītāju vidus.

Jāsaka, ka Latvijas Valsts universitātes studenti, kas šai vakarā sastādīja auditorijas lielāko daļu, interesantājam konferencei bija rūpīgi gatavojušies. Gandrīz visi runātāji bija jau iepriekš lasījuši A. Krona lugu, daži vairākkārt noskatījušies izrādi. Iztirzājums aptvēra plašu jautājumu loku, sākot ar lugā skartajām pamatproblēmām un beidzot ar tehniskām detaļām.

Vispirms jāatzīmē, ka visi runātāji atzina lugas galvenās temas svarīgumu un vaigumu. Tiesa, attiecībā uz to, kā dramaturgs realizējis savus labos un vajadzīgos nodomus, tika izteiktas dažādas, pat visai pretrunīgas domas. Taču visi vienojās, ka autors pirmoreiz dramaturģijā pacēlis jautājumu par attiecībām pret darbu komunistiskajā sabiedrībā. Tāpat visi skatītāji, kas izteica savas domas, vienprātīgi atzina, ka teātra kolektīvs šīs lugas iestudējumā guvis nopietnus panākumus.

Interesanta bija b. Tarnopolska runa. Citēdams žurnālā «Oktjabr» ievietoto prof. Kuzņečova rakstu, kurā skatās tas pats jautājumu loks, kas Krona lugā, kā arī izteiktis pārmetumus, ka rakstnieki savos darbos nepietiekami atspoguļo jaunās komunistiskās morāles tapšanu un tās padējus — pirmrindas strādniekus-ovatorus, b. Tarnopolskis uzskata, ka luga «Partijas kandidāts» zināmā mērā ir A. Krona radošā atbilde šai prasībai. Lugas centrālais tēls — novators Nikolajs Leontjevs, saskaņā ar b. Tarnopolska domām, ir autora panākums. Jāpiebilst, ka tādas pašas domās bija daudzi runātāji. Par lugas kulminācijas punktu b. Tarnopolskis uzskata brīdi, kad lugas varoņi, atgriezies no Kremla, stāsta par satikšanos ar biedru Stalīnu. Raudzīties nākotnē, celt to un gatavot tai padomju laudis, — lūk, uz ko aicina biedrs Stalīns un kas ir A. Krona lugas galvenā tema. Šī tema mākslinieciski iemiesota strādnieka Leontjeva un partijas organizācijas vadītāja Plotovščikova tēlā. Runātājs norādīja arī uz to, ka, pēc viņa domām, partijas organizācijas vadītāja visumā pareizo un viengabalaino tēlu mazliet pazemina otrā cēliena fināls, kur Plotovščikovs dusmīgi uzbrūk Leontjevam, kas nepareizi uzņēmis savas darba metodes biedrisko kritiku.

Citādi lugu novērtēja otrs runātājs b. Gaile. Viņš A. Krona lugu uzskata par viduvēju, daudzējādā ziņā pat par klūdānu. Autora galveno idejisko klūdānu viņš saskata foto korespondentes Laras Vencovas tēlā. Biedrs Gaile atgādināja nesenos «Literaturnaja Gazeta» rakstus par padomju žurnālista tēla izkropošanu dailliteratūrā un izteica pamatotu izbrīnu, ka A. Krona, neievērojams šo sabiedrības domu, atkal parādījis žurnālistu nepareizā apgaismojumā. Runātājs norādīja arī uz citiem trūkumiem, konkrēti, piemēram — pēc viņa domām, lieko inspektora Kovako lomu.

Atzīstot, ka šie un daži citi b. Gailes aizrādījumi ir visai pamatoti, nevar nenorādīt arī uz kādu nopietnu klūdānu viņa runā. Pamatodamies uz atsevišķiem trūkumiem, viņš sniedz asu negatīvu novērtējumu lugai visumā, bet tādā līdī augstu novērtē Krievu Dramas teātra izrādi, uzskatot to par izcilu māksliniecisku, interesantu. Viņš izteica sajūsmu par režisora un aktieru darbu, secinādams, ka vienīgā šo pūļu rezultātā luga pacelta vajadzīgajā līmenī. Bet kā to vēlāk pamatojis aizrādīja aktieris Vasiljevs, «nav iespējams labi nodziedāt ariju, ja partitūras

ir aplama melodija.» Viens no diviem — vai nu A. Krona luga ir vājš darbs, un tad ar šādu nepilnvērtīgu dramaturģisko materiālu nav iespējams radīt spēcīgu, labu izrādi, jeb arī — ja izrāde ir izdevusies tik spilgtā (bet to apgalvo visi!) — b. Gaile lugu novērtē nepareizi.

Turklāt runātājs pats nonāk pretrunās, atzīstot par veiksmīgiem centrālos tēlus — Leontjevu un Plotovščikovu. Pat ja dramaturgs nebūtu sasniedzis nekā vairāk, arī tad strādnieka novatorā un partijas darbinieka tēla izveidošana dara A. Krona lugu par vajadzīgu un vērtīgu sacerējumu. Kas attiecias uz Vencovas tēla pamatoto kritiku, tad tas, pirmkārt, lugā nav vadošs tēls, un, otrkārt, autors kritizējams nevis par to, ka tas radījis pagātnes paliekas dažu padomju cilvēku apziņā, jo tādas parādības dzīvē ir un tās jāpārkaro, bet gan par to, ka negatīvam personāžam izvēlēta atkal žurnālista profesija.

Biedra Gailes klūdai uzmanība jāvēlta galvenokārt tādēļ, ka viņa domām pievienojās arī daži citi diskusijas dalībnieki, galvenokārt universitātes žurnālistikas nodaļas studenti. Pilnīgi saprotama viņu asā vērsšanās pret lugas autoru sakarā ar Vencovas tēlu, bet nav pareizi viena, turklāt ne galvenā, tēla dēļ noliegt visu lugu, kas neapšaubāmā ir nozīmīga un vajadzīga.

Ar interesi konferences dalībnieki noklausījās b. Kuņina runu, kurā viņš lietišķi kritizēja atsevišķas lugas trūkumus. Viņš norādīja, ka lugā nepietiekami parādīta kolektīva loma, ka Leontjevs ir pārāk vientuļš, ka autors neprecizē savu attieksmi pret tiem «sīkajiem cilvēkiem», kurus viņš raksturojis ar Vostrjakova un Vencovas tēliem. Runātājs uzskata arī, ka autors schematiciski un primitīvi risina problēmu — kāds tad isti būs darbs komunisma laikmetā, kāda veida strādnieks būs vadošais; universāls, daudzpusīgs amata prātēis vai arī šauri specialists? Te gan jāpiebilst, ka Krona nav nemaz mēģinājis dot atbildi šim jautājumam, viņš tikai to uzstāda, galvenā vietā izvirzot problēmu par komunisma celtneku morālajām īpašībām.

Lugas vērtējumā izskanēja dažādas, pat pretrunīgas domas, iedegās polemika. Toties novērtējot izrādi, visi runātāji bija vienās domās. Režisora J. Jurovska lielais un rūpīgais darbs, tāpat vairāku lomu izpildījums guva vienprātīgi atzīnību. Te, pirmkārt, jāmin tādi svarīgi lugas tēli kā Leontjevs V. Čobura izpildījumā, Plotovščikovs, ko veido S. Vasiljevs, Vera Jermolajeva — A. Isajeva, Čistuchins — V. Zuks, Kasatkins — A. Astarovs. Šo aktieru sniegumu augstu novērtēja b. b. Gaile, Persons, Ozoliņa, Minkovs un citi runātāji. Ipaši cildināja V. Čobura un S. Vasiljeva tēlojumu.

Biedre Michailova un daži citi runātāji atzīmēja arī aktrises L. Krestovņikovas labo sniegumu Ludmila Leontjevas lomā. Lai gan autors šai lomai piešķir maz darbības, aktīsei tomēr izdevies radīt atminā paliekošu tēlu.

Strīdu izsauca aktiera N. Tarska spēle Vostrjakova lomā. Daži runātāji domāja, ka ne viscaur tēls traktēts pareizi, ka Vostrjakovs brīžiem ir pārāk nenosvērts, šaudīgs. Citī turpretim tieši šo īpašību uzskatīja par pareizi uzvertu.

Biedre Ozoliņa atzīmēja visa ansambļa saliedētību, lugas inscenējuma realistikumu, saskaņu ar dzīves īstenību. Pievienodamās uzskatām, ka inspektors Kovako lugā nav nepieciešams personāžs, viņa atzīnīgi novērtēja aktiera V. Šachovskoja spēli šai lomā, kur radīts interesants, raksturīgs sava darba entuziasta tēls.

Iztirzājumā izteikta virkne kritisku norādījumu par atsevišķām inscenējuma detaļām, īpaši par skatuves gleznotāja J. Feoktistova darbu.

Sarīkojums skaidri parādīja, cik vērtīgi un nepieciešami ir šādi izrāžu iztirzājumi. Latvijas teātra biedrībai jāgādā, lai tāda veida diskusijas jo plaši notiktu visos republikas teātros. Jādoma arī par skatītāju konferenču rūpīgāku sagatavošanu, nodrošinot šādām konferencēm pamatīgi izstrādātus, pārdomātus ievadreferātus.

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas valsts izdevniecības apgādā iznākuši šādi jauni izdevumi:

Aleksandrs Čakovskis. **Pie mums jau rīts.** Romans. Tulkojis F. Rūmnieks, 291 lpp. Maksā 7 rubļus. Carlzs Dikenss. **Dombi un dēls.** II daļa. (Krievu valodā.) 444 lpp. Maksā 9 rubļus 75 kap.

Vilis Lācis. **Vētra.** Romans 3 daļās. I daļa. Ilustrators V. Valdmanis. 527 lpp. Maksā 18 rubļu 50 kap.

N. S. Leskovs. **Krellis.** (Krievu valodā.) 114 lpp. Maksā 1 rubļi 85 kap. Džeks Londonš **Dzelzs papēdis.** No angļu valodas tulkojis A. Bauga. Ilustrators O. Abelīte, 226 lpp. Maksā 10 rubļu.

Padomju Latvijas dzejnieki. Autorizēts tulkotu dzeju krājums. (Krievu valodā.) Sastādījis Mirdza Kempe. Mākslinieks B. Jaunzems, 231 lpp. Maksā 10 rubļu.

M. Priležajeva. **Ar tevi ir biedri.** Tulkojusi S. Balode. Ilustrators J. Delveris, 126 lpp. Maksā 7 rubļus.

J. Rainis. **Ave, sol!** (Krievu valodā.) No latviešu valodas tulkojusi N. Pavloviča. Mākslinieks A. Apinis. Dzejnieka portretu gravīrā izgatavojis M. Ozoliņš, 94 lpp. Maksā 5 rubļus.

A. Talcis. **Mūsu kolchozā.** Stāsti. Ilustrators K. Vidiņš, 68 lpp. Maksā 1 rubli 65 kap.

I. S. Turgenevs. **Stāsti.** Gundegas Vaskas zīmējumi. 206 lpp. Maksā 11 rubļu 35 kap.

Aleksandrs Vološins. **Kuzņeckas zeme.** Romans. Tulkojusi E. Kliene, 262 lpp. Maksā 12 rubļu 20 kap.

Nākamajā nedēļā

Šodien Universitātes aulā koncerts lekcija jaunatnei par temu «Muorģvaldis». Lektore doc. L. Šveinika-Krasinska. Piedalās LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners, solists KPFSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks A. Frinbergs, A. Pile, N. Fedorovskis, B. Moisejevs. Sākums plkst. 16.

Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts Piedalās Radiokomitejas orķestris. Diriģents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners, solists KPFSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks, Stalina premijas laureāts prof. Gr. Ginzburgs. Sākums plkst. 20.

Universitātes aulā Latvijas valsts universitātes viru kora koncerts. Diriģents H. Mednis, solists P. Grāvelis. Sākums plkst. 20.

25. decembrī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā prozai sekcijas sanāksme. M. Bendrupes stāsta «Pats galvenais» iztirzājums. Referenti J. Niedre un A. Vēlāns. Sākums plkst. 18.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā dekoratoru sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

26. decembrī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā jauno tulkotāju sanāksme. Sākums plkst. 18.

27. decembrī Cēsis. Kulturas namā, Latvijas Padomju rakstnieku savienības prozas sekcijas sanāksme. 1950. gadā žurnālā «Karogs» iespiesto stāstu anskats. Referenti V. Vasars un P. Sils. Sākums plkst. 20.

«Cīņas» zālē nārrunu vakars, vēltis Akademiskā Dramas teātra jauniešu grupam — brāļu Kaudziņu romana «Mērnieku laiki» dramatizējumam. Sākums plkst. 20.

Filharmonijas zālē prof. Gr. Ginzburga klaviervakars. Programā Lists. Sākums plkst. 20.30.

28. decembrī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā tulkotāju sekcijas sanāksme. K. Blaua referāts «Par idiomām un idiomu tulkojumiem Al. Totstojas romanā «Pēteris I. Sākums plkst. 19.

Akademiskajā Dramas teātri brāļu Kaudziņu romana «Mērnieku laiki» dramatizējuma pirmizrāde. Sākums plkst. 20.

29. decembrī Mākslas darbinieku namā lekcija «PSRS cīņā par mieru un tautu drošību». Sākums plkst. 8.30.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā A. Karpova lekcija par estētiku. Sākums plkst. 19.

Mākslas darbinieku namā MDN vokālā ansambļa koncerts. Diriģents R. Glāzulis, režisors A. Jēkabsons, koncertmeistare E. Igenberga. Sākums plkst. 20.

TURPINĀS ABONEMENTU PIENĒMŠANA REPUBLIKANISKIEM LAIKRAKSTIEM UN ŽURNĀLIEM 1951. GADAM

Abonementus Rīgā un rajonos pieņem Prešes Apvienības daļās, visās sakaru nodaļās un aģentūrās, pastnieki un sabiedriskie prešes izplatītāji.

Neatlieciet abonementa nokārtošanu uz pēdējām dienām!

Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība

Starptautiskās Miera premijas laureāti

Miera cīņas varonis

Vairāk nekā divpadsmit gadus betonētā vienīgā turku cietumā bija ieslodzīts Nazims Hikmets — viens no labākajiem mūsu laika dzejniekiem, drosmīgs cīnītājs par cilvēces brīvību un laimi, kvēls turku tautas patriots. Beidzot šovasar pasaules sabiedriskās domās sašutums piespieda turku janīčarus atvērt cietuma dzelzs vārtus.

Visu savu dzīvi, savu lielisko talantu Hikmets atdevis cīņai par Turcijas nacionālo neatkarību, par visu Austrumu tautu atbrīvošanu, par cēlājiem humanisma un miera ideāliem.

Nazims Hikmets dzimis 1902. gadā Salonikos, augsta turku ierēdņa ģimenē. Jau agrā bērnībā, mācīdamies jūrskolā, viņš pievērsās dzejai un aktīvi piedalās revolucionarajā kustībā. Viņš asi pārdzīvoja turku tautas cīņās un pazemojumu kad pēc sakāves pirma pasaules kara Turciju okupē angļi, amerikāņi, franči un citi iebrucēji. Tāpat viņš ir nesamierināms pretinieks turku buržuāziskajiem nacionalistiem — kemalistiem, kuri tautas nacionālo atbrīvošanās kustību izmantoja, lai paši uzkundzētos turku tautai.

Jau tai laikā visas dzejnieka simpātijas pieder jaunajai socialisma zemei — Padomju Savienībai. 1920. gadā viņam izdodas realizēt savu sapni — viņš atbrauc uz Maskavu.

Dzīve Padomju Savienībā, mācības Austrumu darba lauzi komunistiskajā universitatē, draudzība ar mūsu laimēta lielāko dzejnieku Maļakovski izšķiroši ietekmēja Nazima Hikmeta turpmākās gaitas un viņa dzejas attīstību. Kopš šī laika uzticība padomju zemei, mīlestība uz mūsu tautu kā garkaus pavēdinājis iezīmē visu Hikmeta daiļradi. Viņš raksta par Padomju Savienības vērenību, par bolševiku partijas vadošo lomu socialistiskās sabiedrības veidošanā.

Padomju zemei N. Hikmets vēltījis ne tikai daudz dzeju, bet arī publicistiskus rakstus. 1936. gadā publicēts viņa raksts «Padomju demokrātijā», kas stāsta turku tautai patiesību par Stalina Konstitūcijas demokrātiskajiem principiem, par tās tautisko raksturu. Šai pašā rakstā viņš skaudri atmasko Rietumu «demokrātijas» reakcionāro būtību. Viņš pierāda, ka kapitalisma anstāklos runas par «vienlīdzību», par «tīru demokrātijā» ir strādnieku un zemnieku aprāpšana.

Periods no 1920. līdz 1924. gadam, ko Hikmets pavada Padomju Savienībā, viņa daiļradē ir sevišķi nozīmīgs posms. Viņš izaug par dzejnieku, kas tenes veselu revolucionāru vētru visā Austrumu poezijā. Tāpat kā Majakovskis, ko turku dzejnieks vienmēr uzskata par savu paraugu un audzinātāju, viņš cenšas ne tikai atspoguļot dzīvi, bet arī to virzīt ietekmēt, radīt kaujiniecisku masām saprotamu mākslu. Viņa varenās, patiesības un revolucionārās degsmes apgarotās vārsmas kā zibens spēriens attrieca tā laika turku dzejas buržuāziskās salona tradīcijas, tiksmīnāšanos ar erotiskiem motīviem, sapnošanu par turku imperijas radīšanu, nevarīgu pacifistisku šļūpstēšanu par vispār cilvēcisku brālību un mīlestību.

Hikmeta dzeja izceļas ne tikai ar dziļu idejisku saturu, bet arī ar jaunās formas meklējumiem. 1921. gadā dzejolī «Jaunā māksla» viņš piesaka nesaudzīgu karu vecajiem austrumu dzejas kanoniem, salauzī tukšo, gluži formalistisko austrumu vārsmas ritmiku, rada jaunu formu, kas spēj ietvert viņa jaunās dzejas revolucionāro saturu. Hikmets ir bijis tas, ar kuru austrumu dzeja ienāk patiesā reālā dzīve. Viņš rada dziļi realistiskus tēlus, kas atspoguļo ekspluatatoru asiņainās pārtikas nodzītos strādniekus un zemniekus, cildina revolucionārus, sauc cīņā pret imperialistiskajiem laupītājiem, par patiesas brīvības paraugu arvien atdziedādam padomju zemi.

Nazima Hikmeta darbi satracināja turku buržuāziskos literātos. Bet nekādi noķengājumi, nekādas vaiāšanas nesosēja piespēst dzejnieku atteikties no saviem dzejas principiem. Gluži otrādi.

Pa ievietoto materiālu pēdām

Latvijas valsts izdevniecības dailliteratūras redakcija paplašinātā ražošanas apspriedē, piedaloties izdevniecības un Poligrāfijas pārvaldes vadībā, apsprieda laikrakstā «Literatūra un Māksla» š. g. 47. numurā ievietoto rakstu «Tulkotā literatūra un tulkotuma kritika». Apspriedē atzina kritiku par pareizu un savlaicīgu.

Iztirzājot K. Valdmana tulkoto J. Malceva romanu «No visas sirds», sapulcējušies vienprātīgi atzina, ka tulkojums uzlikojams par neveiksmīgu savu daudz nepareizību, paviršības iezīmju un burtiskuma dēļ.

Norādīts arī redaktorei b. M. Sūmanei, ka viņa nav pietiekami vērigi redīgējusi minēto grāmatu.

Apspriedē norādīja tulkotājam, ka

viņš drosmīgi dodas pretuzbrukumā, aicina jaunus dzejniekus «gāzt elkus», saistīt dzeju ar dzīvi un cīņu.

1923. gadā turku tiesa aizmuguriski piespried Hikmetam piecpadsmit gadu ilgu ieslodzījumu cietumā. Taču dzejnieks nepazīst bailu, un 1924. gadā atgriežas no Padomju Savienības Turcijā. Viņu tūlīt apcietina. Pēc kāda laika varas iestādes spiestas Hikmetu atbrīvot, 1931. gadā viņu atkal sauc pērkaunā nacionālās tiesas priekšā, apvainojot sacelšanās propagandā. Tiesā Hikmets virsīgiģi paziņo: «Esmu komunistu un grību būt vēl labāks komunistu.» Par to vien ieslodzīt dzejnieku cietumā nebija iespējams. Hikmets paliek brīvībā un turpina cīņu pret savas zemes reakcionāriem spēkiem.

1932. gadā policija atrod pie dažiem turku strādniekiem Hikmeta revolucionārās dzejas. Dzejnieks atkal nonāk uz apsūdzēto sola Šoreiz viņu iesloga cietumā uz 6 mēnešiem un konfiscē viņa dzejas. Reakcionārās valdības represijas pret nesalauzamo brīvības cīnītāju paasinās. Pret viņu sabiedriski jaunu apsūdzību. Prokurors prasā nāves sodu. Tiesā šais dienās atrazdamies cietumā Nazims Hikmets uzraksta dzejoļu ciklu «Vēstules sievai», kurā lieliskā dzejiskā formā izpaužas dzejnieka varonība, gatavība atdot savu dzīvību cīņā par darba lauzu brīvību. Viņam piespried nāves gadus ieslodzījuma cietumā. Vēlāk organizācija vēlējis spiest viņu atbrīvot, tad atkal samēklē jaunus apvainojumus un tiesā. Tā virsīgākā dzejnieka vaiāšana nemitas ne brīdi. Kad policija bija izsmēlusi visas iespējas dzejnieku apkūšināt, šo uzdevumu uzņemas turku armijas ģenerālštābs. Kara skolās un jūrskolās izpīrovec kursantu krāpšanas un atrod Hikmeta dzejoļus. Tagad inscenē veselības divas prāvas vienlaicīgi — kara tribunālā un flotes tribunālā. Abi tribunāli piespried Hikmetam kopsumā 35 gadu cietuma. Turku likumi tik ilgu sodu laiku neparedz, tādēļ ieslodzījuma termiņu «žēlīgi» samazina līdz 28 gadiem 4 mēnešiem. Tā sākas ieslodzījums, kuru tikai šogad pārtrauca starptautiskās sabiedriskās domas spiediens.

Divpadsmit cietumniecības gadī smagi iedragāja Nazima Hikmeta veselību, bet tiem nebija pa spēkam salikt dzejnieka virsīgāku, apdzēst viņa mīlestību uz apspiesto turku tautu, iedragāt uzticību un ticību Padomju Savienībai. Lāi arī caur mazo aizsprāšloto spraugu biežajos mūros Hikmets varēja saskatīt tikai mazu debess strēmelīti, tomēr viņš visu laiku dzīvoja vienu dzīvi ar visu progresīvo cilvēci. Kvēlā dziesminieka vārsmas kļuva arvien verismānākas, skaudrākas. Viņa dzejā atspoguļojas solidaritate ar abesinu tautu, kurai bija uzklupusi Musolīnī melnie leģioni, viņš dzīvoja līdz spanu republikānu varonīgajai cīņai, viņa dzejā kvēloja sajūsma un lepnums par padomju tautu, kura kā viens vīrs stāvējis pretim hitleriskajiem karapūļiem, viņš apdziedāja Zojas leģendāro varondarbu, savās vārsmās sarunājās ar lielisko dziedoni un cilvēku Polu Robsonu, viņš uzrakstīja veselu epejeju par otro pasaules karu un vienu nodaļu šai lielajā darbā nosauca par «Maskavas simfoniju».

Patriotisms un proletariskais internacionālisms, gatavība līdz pēdējam asins lāsei cīnīties par savas tautas brīvību un patiesu draudzību staro visās pasaules darba laudīm. — tādas ir Nazima Hikmeta galvenās rakstura īpašības, kuras skaisti papildina liels dzejnieka talants.

Tāpēc gluži dabiski, ka ikviens godīgs cilvēks, lai kādā pasaules malā viņš dzīvotu, svētā sašutumā prasīja Nazima Hikmeta atbrīvošanu. Un gluži dabiski, ka tad, kad Miera piekritāji otrajā Vispasaules kongresā piešķīra starptautiskās Miera premijas, izcīlās halvas sanēmēju vidū bija arī dzejnieks un miera kareivis Nazims Hikmets.